

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Henrici Canisi[i] Noviomagi, Belgæ, Jn Academia
Ingolstadiensi SS. Canonum Profess. Ordinarii & Primarii,
Opera Quæ De Ivre Canonico Reliqvit**

Canisius, Heinrich

Coloniae Agrippinae, 1662

In Cap. ultimum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62169](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62169)

2 Sed an salva dote? hoc est, ut nihilominus mulieri salva maneat dos integra? Quod existimat Hostien. & Joann Andr. hic, dum volunt mercatorem satisfacere oportere de dote integraliter restituenda Idem vult Mart. Navarr. in *Manuali cap. 17. num. 251. cum seqq.* Contra Pan. hic num. 8. Cui sententia suffragatur hic textus noster, dum non meminit dotis integræ conservandæ & restituendæ, sed tantummodò lucri honesti, quod speratur provenire ex commercio pecuniæ dotalis Et certe res turpis per se esset, ut si forrè mercator lucrum non sentiret, sed tantummodò prætermissas operas & impensas adhuc teneretur ad integram dotis restitutionem, l. *Si non fuerit 29. §. Aristo D. Pro socio.* Unde licitum non est ita pacisci cum mercatore, ut deponens apud eum pecuniam, habeat in singula centum, vel aliam quantitatem, singulis annis decem. Sicut rectè tradit hic Panorm. corrigens quasdam viduas, quæ putant hoc sibi licere, per hunc text. nostr. sed malè, ut jam dictum est.

Neque nos movet auctoritas Hostien. Joann. Andr. & Navarri, quorum hic postremus putat, honestum lucrum dici posse, si quis, exempli gratia, pecuniam conferens sperabat verisimiliter ex centum duodecim lucrinomine; noluit verò

tantum lucrum expectare, contentus quatuor, ita ut fors illi maneret salva: nam idèò conventionem hanc valere vult, quòd redimatur periculum amittendæ fortis, per remissionem majoris lucri, videlicet octo ex duodecim. Verum hæc sententia defendi non potest, ex iis, quæ jam adducta sunt, neque nos sola auctoritas commovere debet, si jure & ratione destituti sunt.

Notandum præterea ex hoc textu, dotis causam, si de ea principaliter agatur, coram laico iudice proponi & agitari posse, per hoc text. in vers. *quia super eadem.* sed coram iudice Ecclesiastico, ubi actor persona est miserabilis, ut hic coram iudicibus delegatis facit l. *un. C. Quando Imp. inter pupill.*

Item notandum est, quòd vir possit domo eijcere uxorem suam, si promissa dos non solvatur, quia cum ex dote teneatur sustinere onera matrimonii, l. *Pro onerib. C. De jure dot. c. Salubriter infr. De usur.* justè recusat maritus hæc onera, donec ipsi dos solvatur. Cæterum ubi nulla dos promissa est, non potest uxorem tamquam indotatam expellere, sed suis sumptibus alere tenetur, cum sibi imputare debeat, quòd indotatam duxerit Panorm. hic & Andr. *Gail. lib. 2. Obj. 93. num. 16.*

In Cap. ultimum.

S U M M A R I A.

1. Donatio simplex inter conjuges prohibita.
2. Confirmatur morte donatoris.
3. Revocatur expressè vel tacitè.
4. In quo distet à legato & fideicommissò.
5. Donatio hæc excedens 500. solidos est insinuanda.
6. Solidus quid valeat.
7. Insinuationi huic renuntiari non potest.
8. Donatio inter conjuges jurata an valeat.
9. Donatio hæc ut morte confirmetur, transitio rei donatae interveniat necesse est.
10. Matrimonio soluto, dos ad mulierem redit & ad virum donatio propter nuptias.

HOc Cap. de duobus agitur, videlicet de donatione inter virum & uxorem, & de dote & donatione propter nuptias, eo casu, quo matrimonium est dissolutum. De priore nihil hætenus actum fuit. De posteriore

verò hic plenius disseretur.

Quòd ad donationem attinet, eam simplicem hic intelligimus, hoc est, quæ solius affectionis & liberalitatis causa fit inter conjuges, non quæ ob causam fit, sicut *sup eod. ad Rubr.* attigimus. Hanc autem simplicem donationem interdixit esse inter maritum & uxorem, testatur non tantum *l. D. & C. D. don. int. vir & ux.* verum etiam *text. hic in princ.* cujus varias rationes reddunt Ulp. & Paulus Juriscon. scilicet, ne mutuo amore se invicem spolient; ne impediatur studium procreandæ prolis; ne concordia pretio conciliari videatur, neve melior in paupertatem incidat, & deterior fiat ditior. Verum hæc rationes non omnes necessariae sunt, sed sola ultima: cæteræ verò sunt impulsivæ sive moventes, ut loquimur; idque ex textu nostro rectè colligunt Gloss. Burr. Præpos. & c. hic, dum disertè inquit *textus: donatio, ex qua alter conjugum locupletis fit, alter pauperior, firmitatem non habet.* Ergò à contrario sensu firmitatem habet donatio, in qua utrumque

que hoc non intervenit, cum expressè idem probet
textus in l. Si sponsus §. concessit 7, D. eod. ubi cum
Ulpianus respondisset, donationem valere à ma-
rito factam uxori, vel è diverso ab uxore nomine
sepulturae, hanc rationem statim subjicit: Hoc autem
ex eo evenit, quòd definiri solet, eam demum
donationem impediti solere, quae & donantem
pauperiorem, & accipientem facit locuplettorem.
Porro hic non videtur fieri locupletior in ea re,
quam religioni dicavit. Nec moveat quemquam,
quòd emerit (scilicet locum pro sepultura sua) ni-
si maritus dedisset, nam etsi pauperior ea fieret, nisi
maritus dedisset, non tamen idcirco fit locupletior,
quòd non expendit. Haec Ulpianus. Qui
ut impediatur hæc donatio inter conjuges, requi-
rit, quòd alter conjugum locupletior factus sit, al-
ter vero pauperior. Nec enim alterum eorum suf-
ficere ad impugnandam hanc donationem. Quod &
ibidem latius illustrat Ulpian. in marito, qui hæres
ab alio institutus repudiat hæreditatem in favo-
rem uxoris sibi substituta, vel ab intestato venien-
tis. Nec enim ex hac repudiatione hæreditatis
pauperior fit maritus, cum nondum hæreditatem
sibi per aditionem acquisiverit.

Quare hic retinendum est, tantummodò dona-
tionem inter conjuges prohiberi, in qua alter diti-
or, & alter simul pauperior fit: prohiberi, inquam,
non quidem simpliciter & omninò, sed quòdque
constat matrimonium: * nam per mortem dona-
toris talis donatio confirmatur, instar fideicom-
missi, text. hic in verb. nisi donatoris obitu confirmetur,
in l. Donationes quas parentes 25, C. hoc tit. & leg. Cum
hic status 33, D. eod. junctim l. In donationibus 12, C.
Ad leg. Falcid. dum tamen supervivente donatore ab
eodem revocata non fuit expressè vel tacitè, aut
donatarius ante mortem donatoris non moriatur.
Nam his casibus donatio inter virum & uxorem
mortem donatoris non confirmatur, per hunc tex.
nost. & in l. Maritus 8, C. eod.

3 Intellige vero expressè, si dicat donator se por-
nitere donationis à se factae, d. l. Cum hic status §.
aut Oratio. Tacitè, si donator postea rem donatam
alteri pignori obligavit, vel vendidit, vel aliter
alienavit: nam hoc ipso censetur donator tacitè
donationem revocasse, l. Si maritus 12, C. eod. ubi
elegantè notat. Bart. ut si maritus localia vel aliud
quid donaverit uxori, & postea oppignoraverit,
presumitur donatorem ea revocasse, ac proinde do-
nationem non confirmari morte. Contra est in
legato, ut si legatum testator pignori dederit vel
alienaverit, non censetur in dubio legatum revo-
4 casso, §. si rem cum §. seq. l. si. Do legat. * Unde licet

donatio inter virum & uxorem assimilatur legato
vel fideicommissio, quia instar horum morte con-
firmatur, ut antè dictum est, tamen in hoc distat,
quòd facilis revocetur hæc donatio. Quam lega-
tum sive fideicommissum, utpote quòd donatio
hæc odiosa fit inter conjuges, laeas pietatem
eorum inter se; legatum vero sive fideicommissum
favorabile, l. In testamentis D. De reg. jur.

Addunt præterea Doct. & rectè quidem, quòd si
ex istis casibus morte quidem confirmetur dona-
tio inter conjuges, dummodò non excedat quin-
gentos solidos, aliàs insinuanda est judici, ut in
acta publica referatur, text. est in d. l. Donationes
quas parentes C. hoc tit. junctim l. In donationibus 31, C.
l. penult. C. de donat. Quòd si factum non fuerit,
infirmitur donatio, non quidem tota, sed quoad
excessum; hoc est, quòd est ultra quingentos so-
lidos, sive eorum æstimationem; ubi scilicet do-
natio facta est in rebus immobilibus, vel aliis,
quàm in solidis, l. Sancimus 34, C. De donat. Nec
enim debet utile per inutile vitiari, c. Utile De R. l.
lib. 6. Quamvis diversum sentiat Salicet. existi-
mans totam donationem corrumpere, etiam quoad
quingentos solidos; sed eum rectè refutat Clarus
in §. Donatio quest. 17, num. 3, per text. in d. l. Dona-
tiones quas parentes in verb. nam amplioris quantitatis
& in d. l. Sancimus §. 1.

Per solidum accipimus aureum, ex communi &
recepta Dd. sententia, ut testatur And. Gail. lib. 2,
Obs. 39, per text. in l. fin. C. de in jus vocat. quorum
septuaginta duo conficiunt unam libram auri, l.
Quotiescunque C. De superaddit. præpos. & arcuar. lib.
10. Unde cum hodie possim diminutus sit aureus,
ita quòd septuaginta duo non constituent libram
auri, facile accidere potest, ut usque ad 800. vel
ad 1000. aut etiam ultra valeat donatio absque
insinuatione, revocando scilicet hodiernos aure-
os ad valorem solidorum, id est, aureorum legali-
um, de quibus in d. l. Quotiescunque, licet rectè mon-
strat idem Gail. jam d. loco. Idque non tantum in hæc
donatione inter conjuges retinendum est, verum
etiam in alia qualibet donatione simplici, quæ ex
generali dispositione juris ultra quingentos soli-
dos non valet absque insinuatione, l. Lata 27, C.
De donat. * Neque huic insinuationi renunciari
potest à partibus, utpote ne hac ratione fraus fiat
legi inducenti hanc insinuationem. Quòd enim u-
nà vià prohibetur, non debet per aliam admitti, c.
Cum quod una De R. l. in 6, Et hanc renunciationem
non valere probat multis auctoritatibus Ant. Gabr.
de v. ar. concl. 1, nu. 9.

H. h. 3 Sed

8 Sed anceps quæstio est, An donatio inter virum & uxorem, qualiscumque ea sit, sive excedat quingentos solidos, siue non excedat, juramento confirmetur? Et videtur prima fronte non confirmari propter rationes, quas in principio attulimus. Etenim si per hanc donationem conjuges se mutuo amore spoliant, si negligitur studium procreandæ prolis; si is, qui melior est, pauperior fit, & deterior ditior: profectò videtur hæc donatio jurata adversari bonis moribus. At verò juris regula est, Non est obligatorium contra bonos mores præstitum juramentum, *c. Non est De R. l. in 6. & Auth. Quod eis C. De nupt.* Adde, quòd per hanc viam facile eludi posset prohibitio donationis inter conjuges. Nam qua facilitate induci potest donator, ut hanc donationem faciat, eadem potest ut adjiciat juramentum, contra juris regulam in *d. e. Cum quòd una.*

Nihilominus contraria opinio magis obtinuit apud D. l. sicut ex Bart. tradit hic Panorm. & And. Gail lib. 2. Obs. 4. quam multis auctoritatibus à se adductis confirmat Ant. Gabriel. *de donat. concl. 3. in pr.* quòd scilicet jurata donatio valeat inter conjuges, ex ratione textus in *c. Cum contingat 28. in fine sup. De jurejur. & in c. 2. De pact. lib. 6.* ubi generaliter traditur, toties juramentum servandum esse, quoties non vergit in dispendium salutaris æternæ, neque præjudicium alteri tertio adfert.

Nec movent rationes in contrarium allatæ, quia falsum est, eas adversari bonis moribus, de quibus loquitur dicta juris regula, *Non est obligatorium; &c.* quæ de iis moribus accipienda est, quorum contrarii in se continent turpitudinem, ut sunt homicidium, adulterium, furtum, & similia sicut rectè docet ad eandem regulam Joan. Andr. Non verò intelligenda est de bonis moribus civilibus, qui ad servandam civilem societatem à legibus introducti sunt, ut est hæc prohibitio donationis inter conjuges, eò quòd expediat Reipubl. ne quis sua re male usatur, §. 2. *Instit. De his qui sui vel alieni jur. sum.* Idque perspicuum evadit ex eo, quod Ulpian. eam solam donationem interdictam esse inter conjuges dicit, in qua alter pauperior, alter ditior fit, *l. Si sponsus 5. §. concessa D. h. i.* sicut

Arque hæc posterior sententia licet communiter recepta sit, priorem tamen amplectuntur Bart. & Salic. *ad l. D. eod.* Henr. Bohic. *ad hoc c. nostr.* Socin. *conf. 15.* ubi & priorem sententiam communem esse ait, Covarr. *ad Rubr. De testam. p. 2. nu.*

31. Quia & communem asserit ex Curtio ieniore Gabrieli *concl. 3. nu. 1. circa fin.* Et negari non potest, quin rationes in contrarium adductæ multum suffragentur priori sententiæ, quibus hæcenus responsum non video; adeò quòd credam eam de jure veriorē esse ita tamen, ut res ad æstimationem judicis revocetur, qui arbitrabitur, utrum talis donatio sit, ob quam conjugum amor vel concordia lædatur, vel studium prolis intermittatur; quibus casibus putarem hujusmodi donationem inter conjuges juramento non confirmari, tamquam turpem & matrimonialibus moribus adversam, *facit text. optimus in c. Cum quidam 12. in fine & ibi G. & Panorm. in fine sup. De jurejur. & can. Qui sacramento xxi. q. 4.* Alioqui donationi standum esset, propter juramentum, *d. c. Cum contingat & in d. c. 2.* Adde Ant. Gail. *lib. 2. Obs. 36. nu. 26.* ubi explicat dictam juris regulam, *Cum quòd una.* & quæquam dicit cessare in juramento adjecto alicui actui de jure prohibito.

Cæterum quòd diximus, donationem inter conjuges morte donatoris, vel donatarii confirmari, extendunt passim Dd. nostri, si & traditio rei donatæ interveniat, siue ea vera sit, ut sit, quando rei possessio in alium realiter transferitur, §. per traditionem *Instit. De rer. divis. & l. Quæ ratio 9. §. ha quoque res D. De acquir. rer. dom.* siue si facta traditio, ut pote quæ sit per constitutum, quando scilicet donator dicit se nomine donatarii rem possidere, *ut in l. Quod meo 8. D. De acquir. vel amitt. poss.* vel rei donatæ sibi usum fructum retinet, *l. Quisquis 28. C. de donat. vel cum donatarius rem donatam antè detinebat: nam fingitur his casibus traditio facta esse, §. interdum *Instit. jam d. tit. & de l. Quaratione §. interrum, Jul. Clar. in se Denotio qu. 5. n. 6.* ubi ex aliis tradit id communiter receptum esse à Dd. idem Did. Covar. *in Rubr. sup. De testam. p. 3. nu. 4.* & pro hac sententia allegat text. in *l. Papinianus 24. D. De donat. inter vir. & uxor.* Papinianus, inquit Ulpianus, rectè putabat orationem Divi Severi ad tertium donationem pertinere. Denique si stipulanti uxori suæ sponso disset, non putabat conveniri posse hæredem mariti, licet durante voluntate maritus decesserit. Ita Ulp. *& ibidem singulariter notat Bald.**

Hinc tamen sententiæ acquiescere non possum, eò quòd hodie ex Justiniani constitutione in donatione necessariò non requiritur traditio, *text. est in l. Si quis argentum 35. §. fin. C. De donat. & in §. perficiuntur *Inst. eod.* & specialiter in donatione in-*

ter conjuges est textus in Nov. 162. quem licet in antiquioribus codicibus non inveniam, extat tamen in recentioribus Scrimgeonianis. Et quod attinet ad d. l. Papinianus, cui innuitur contraria Doctorum sententia, ea pertinet ad jus vetus Digestorum, cui derogatum est per d. Nov. tamquam jus posteriorius, c. 1. De consuet. in 6. Et sic respondisse memini Collegium nostrum Juridicum.

20 Jam quoad alteram partem textus nostri, quâ dicitur, *Solutio matrimonii sicut dos ad mulierem sic & donatio propter nuptias redit ad virum, nisi, &c.* Non dubium est, matrimonio morte vel alio legitimo modo dissoluto, restituendam esse dotem mulieri, & donationem propter nuptias viro, eod quod cessant onera matrimonii, propter quæ dos constituta fuit, ut hic, & c. 1. sup. eod. & ibi attingimus: cessante enim causa, cessat quoque effectus, c. Cum cessante 60, sup. De appell. Quod tamen non indistinctè obrinet, sed moderatè adhiberi, ut, si mulier ipsa sibi dotem ex bonis suis constituerit, hoc casu dos ad eandem redire debeat, juxta hunc text. nostr. & in d. c. 1. sup. eod. habetque ad dotem repetendam actionem ex stipulato, etiam si reverà nulla vel inutilis stipulatio intervenerit, l. unica in pr. & §. 1. C. De rei uxoria act. Idem juris est, si ab extraneo dos data sit mulieri, d. l. un. §. accedit. Extraneus is vocatur, qui mulierem non habet in potestate sua, quales sunt mater, frater, soror, aliique cognati, & quicumque alii extranei. Nam cum hi censentur mulieri donare dotem, soli mulieri competit actio ad repetendam dotem, & praterquam si eam sibi extraneus reddi stipulatus, aut simpliciter pactus sit, d. §. accedat. Quod si verò pater nomine filie constituerit dotem, idque simpliciter, nullâ intercedente stipulatione de dote sibi restituenda, actio communis est patri & filie, ita ut nec Pater absque consensu filie, aut filia absque patris consensu possit exigere, l. 2, D. Solutio matrim. praterquam si filia à patre emancipata fuerit; quo casu etiam vivo patre consolidatur actio de dote in persona filie. Ubi verò pater stipulatus est sibi dotem reddi, actio soli patri acquiritur, non autem filie, l. Quoties 30. D. Solutio matrim. & l. Aviana C. De jure dot. Dico, stipulatus fuerit; nam non sufficit, patrem pactum fuisse etiam incontinenti, d. l. Aviana. Quia per pactum nudum non fit novatio actionis de dote reddenda,

cum & filia fuerit communis, d. l. Aviana. Novatio enim stipulationem requirit, §. praterea Instit. Quib. mod. toll. oblig. & l. fin. C. De novat. Secus est in extraneo, qui & pacisci potest in continenti de dote sibi restituenda, d. l. Aviana. Si filia ante patrem moriatur, dotis actio in persona patris consolidatur, l. Dos à patre 4, C. Sol. matrim. ad eod licet liberi ex eodem matrimonio existant, l. unica §. liceat vers. sileat C. De rei uxoria act. Quod etiam negat Martinus antiquus Interpres, ut potius ad liberos, quàm ad patrem dos pertineat; et tunc tamen contra mihi videtur sentire Joan. Bulgarus, Azo & Accurs. in Glos. ad d. l. Dos à patre, ut etiam in casu liberorum existentium patri dos restituenda debeat, per text. in d. vers. sileat. Et horum opinionem tamquam communem sequitur Bart. ad l. Post dotem nu. 29. D. Solutio matrim. & communiter Canonista, teste Panormit. hic nu. 10. licet Martini opinio consuetudine recepta sit, ut restatur Glos. ad d. l. vers. sileat & Bart. jam cit. loco. quam retinendam censo, ubi ea recepta est.

Ubi igitur dos non est profecta à patre, sed mulier ipsa sibi vel alius ejus nomine dotem constituit, dos solum matrimonio ad mulierem redire quemadmodum & donatio propter nuptias ad ipsum virum, nisi aliter dictaret loci consuetudo, aut pactum esset inter virum & uxorem, ut alterius lucro cederet dos vel donatio propter nuptias, per hunc text. De consuetudine non est dubium, cum hæc juri communi derogare possit, cap. fin. sup. De consuet. De pacto extat quoque text. in d. l. un. §. illo proculdubio & §. fin. C. De rei ux. act. l. Ex morte 9, & Auth. Aequalitas C. De pact. convent. ita tamen, ut hoc pactum de lucranda dote tota, vel pro parte à viro interpositum non aliter valeat, quàm si & simul pactum de lucranda donatione propter nuptias à muliere interpositum fuerit, & quidem æqualiter: nam unum absque altero consistere non potest. Sicut enim dos & donatio æqualiter constitui debent, ita & lucra æqualia esse debent; ad eod ut, si majus lucrum sit in uno quàm in altero, majus ad minus redigatur, d. Auth. Aequalitas & Nov. 91. De aequal. dos. & l. fin. C. De donat. ante nups. Idque introductum est, ut fraudibus occurratur, ne si contra fiat, inducatur donatio inter virum & uxorem, quæ de jure prohibita est, ut supra deduximus.

IN TIT.